

Martin Surovčák

T rnitá cesta ke spisovné albánštině

Mezi zasvěcenci proslula albánština složitou gramatickou strukturou a nářeční rozrůzněností, neméně zajímavý je však také proces konstituce albánštiny jako spisovného jazyka, během něhož nebyla nouze o vyhrocené okamžiky. Spisovný standard se stal na přelomu 19. a 20. století jablkem sváru různých skupin albánské inteligence, zatímco po druhé světové válce byla zásadní rozhodnutí učiněna pod taktovkou komunistického vedení. Na paměti musíme mít dva hlavní problémy, které poznamenaly vývoj albánštiny od středověku až po 20. století: otázku, který z dialektů zaujme rozhodující postavení při vytváření spisovného jazyka, a otázku písma.

Počátky albánského písemnictví

Ve srovnání s ostatní Evropou se albánština jako literární jazyk objevuje poměrně pozdě, protože na albánských územích nepanovaly podmínky příznivé pro rozvoj písemnictví. Tradiční kmenová společnost, která se v Albánii udržela až do minulého století, bránila v Albánii vzniku větších městských center, kam by mohla v 15. století pronikat od západu renesanční kultura. Není proto náhodou, že první známí albánští literáti pocházeli ze severoalbánských katolických kruhů a působili v cizině, zejména v Dalmácii, Benátkách a Římě. Jsou označováni jako „albánští humanisté“¹. Patří k nim shkoderský rodák Marin Barleci, autor slavného Skanderbegova životopisu *Historia de vita et gestis Scanderbegi, Epirotarum Principis* (O životě a skutcích Skanderbega, knížete Epirotů), Gjon Gazulli, Mikel Maruli, Leonik Tomeu, Marin Baçikemi a další. Všichni ovšem psali latinsky.²

Za nejstarší dochovaný text napsaný albánsky se považuje Křtěcí formule z roku 1462 „*Unte paghesont premenit Atit et birit et spertit senit*“ (Křtím tě ve jménu Otce i Syna i Duchu svatého), kterou včlenil do svého pastýřského listu u příležitosti synodu v Mati dračský katolický arcibiskup Paulus Angelus (asi 1417–1470), blízký Skanderbegův přítel.

1 Viz HRADEČNÝ, P. *Dějiny Albánie*. Praha 2008., s. 182–183

2 V roce 2002 obletěla svět zpráva, že kosovský badatel Musa Ahmeti údajně objevil v tajném vatikánském archívu rukopis ze 13. stol. celý v albánštině. Ahmeti došel k závěru, že rukopis pochází z roku 1210 a jeho autorem je Theodor Shkoderský (Teodor Shkodrani), neboť autor se o sobě zmiňuje na poslední straně: „Mee nihemmen zze dessirnee e phorte t' Lumnummitt ZOT e mbaronj n' Vitte MCCX dittn ee IX t' Mmarxçitee“ – THEODOR SSCODRAANNITTEE „S pomocí a vůlí Boží dokončil jsem roku 1210 dne 9. března“ – TEODOR SHKODERSKÝ. Rozsah rukopisu je 208 stran. Text rukopisu se skládá z teologické, filozofické a historické části. Zpráva o objevení rukopisu okamžitě vyvolala pozdvižení, protože by se jednalo o písemnou památku o tři století starší než Buzukův Misál. S největší pravděpodobností jde však o podvrh.

Další osamocená věta v albánštině „*Dramburi te clofto gogle*.“ se dochovala v latinsky psané komedii *Epirota* (1483) od italského autora Tommasa de Mezza.

Cenné svědectví o albánštině v 15. století zanechal německý cestovatel a Arnold von Harff (asi 1471–1505). Cestou do Svaté země se na jaře roku 1497 zastavil v dračském přístavu, kde si poznamenal 26 slov, 8 vět a 12 číslovky v albánštině, to vše německým pravopisem (např. boicke = bukě “*chléb*”, mische = mish “*maso*”, myreprama = mirěmbrěma “*dobrá večer*”).³

Albánské písemnictví se pravděpodobně už od svých prvopočátků nevyvíjelo jednotně, nýbrž na rozhraní vlivů katolického Západu a pravoslavného Východu. Tato skutečnost vyústila také ve dvojí literární tradici: gegskou (katolickou) a toskickou (pravoslavnou) a navíc paralelně s nimi vzkvétala po celé 18. a první polovinu 19. století ještě bejtedžijská literatura spjatá s islámem a orientálními tradicemi.

Nejstarší dochovanou knihou psanou albánsky je *Meshari* (Misál) z roku 1555, jehož autorem je katolický kněz Gjon Buzuku. Jedná se o překlady úryvků z evangelií a liturgických textů. Je napsán gegským dialektem a byl vytištěn latinkou pologotického typu. U hlásek, které nemohl zachytit latinkou, si Buzuku vypomohl znaky ze slovanské cyrilice.

Od konce 16. století století nevznikají pouze překlady cizích děl, ale také originální literatura. Lekë Matrënga na Sicílii napsal první dílo v toskickém dialektu, *Doktrina e Krishterë* (Křesťanská doktrína). Mezi dalšími autory tohoto období vynikli Pjetër Bogdani a Pjetër Budi.

Frang Bardhi může být považován za průkopníka albánské jazykovědy. V roce 1635 vydal *Dictionarium latino-epiroticum una cum nonnullis usitatoribus loquendi formulis* (Latinsko-albánský slovník s několika každodenními frázemi). Bardhův slovník obsahuje 5600 latinských hesel s překladem do albánštiny a kromě toho ještě dialogy a výbor albánských přísloví. Z roku 1678 pochází dílo s podobným názvem *Dictionarium epiroticum* z pera Lea da Cittadelly, italského misionáře působícího ve Shkodrë. Jen o něco málo mladší je další slovník *Vocabolario albanese-italiano et italiano-albanese* (Albánsko-italský a italsko-albánský slovník), který napsal Nilo Catalano, rovněž italského původu.

Kromě Pjetra Bogdaniho psali všichni významní představitelé albánského písemnictví v předobrozenské době gegským dialektem. Za povšimnutí také stojí, že Matrënga, Budi, Bardhi i jiní označovali svůj jazyk jako „epirský“.

Předobrozenská doba

Zatímco v odlehlých horských oblastech vzkvétala lidová slovesnost a tamní negramotné obyvatelstvo používalo mezi sebou k dorozumění místní dialekty, albánská inteligence neměla k dispozici jednotný albánský jazyk ani abecedu. V severních oblastech, kam od středověku proni-

³ ELSIE, R. *Letërsia Shqipe. Një histori e shkurtër*. Tiranë 2006, s. 12–15

kaly západní vlivy a katolictví, se psalo gegsky a latinkou. V jižních oblastech, které kdysi spadaly pod sféru vlivu Byzance a pravoslaví, se naproti tomu psalo toskicky a alfabetou. Dalším dominujícím faktorem se stala turecká nadvláda a s ní související postupná islamizace jak v jižních, tak i v severních oblastech. Albánští muslimové, pokud vůbec psali albánsky, zapisovali svůj jazyk arabsko-tureckým písmem. K tomu všemu musíme ještě připočítat řidčeji zastoupenou literaturu psanou cyrilicí.

Z předobrozenské doby pochází nejstarší albánská písemná památka v Kosovu, báseň Vehbija (Dar), jejímž autorem je Tahir Efendi Boshnjaku z Gjakovë. Báseň obsahující nesčetné množství orientalismů napsal arabsko-tureckým písmem a vydal ji roku 1835 v Istanbulu.

Někteří vzdělanci šli vlastní cestou a pokusili se vytvořit originální albánskou abecedu. Prvním takovým známým případem se stal Elbasanský rukopis z 18. století, jehož autorem je patrně Grigor Voskopojari († 1775)⁴. Text rukopisu je napsán abecedou čítající 40 originálních písmen. Relativně největšího úspěchu se dočkal Theodor Haxhifillipi (známý též pod lidovou přezdívkou Dhaskal Todhri) se svou padesátiznakovou abecedou nesoucí stopy hlaholice.⁵ Přes její komplikovanost převzali tuto tzv. Todhrovu abecedu i někteří další autoři z Elbasanu a okolí, kde se údajně udržela až do 30. let 20. století. V polovině 19. století sepsal Naum Veqilharxhi první albánský slabikář (1844), pro nějž vytvořil originální písmo. Veqilharxhi se řídil myšlenkou, že abeceda, která by nebyla založena na žádném dosud existujícím písmu a nenesla by tak náboženský podtext, by mohla být snáze přijata všemi Albánci.⁶ Také muslimsko-albánský vzdělanec Hasan Tahsini během národního obrození usiloval o prosazení vlastní abecedy, která měla být jednodušší, a tudíž i snáze zvládnutelná. Idea unikátní albánské abecedy však narážela na jeden podstatný problém. Vyrobení speciálních tiskařských liter v evropských tiskárnách by stálo příliš velkou sumu peněz a zabralo by spoustu času.

Předpokladem pro vytvoření jednotného spisovného jazyka je především jeho důkladná analýza, a tak se od 18. stol. objevují první lingvistické práce věnované albánštině nejen lexikografického charakteru. Albánskou gramatiku předznamenal útlý Grotaferratský rukopis obsahující stručné pojednání o albánské abecedě a gramatických pravidlech. Francesco Maria Da Lecce publikoval v Římě první mluvnici albánštiny pod názvem *Osservazioni grammaticali nella lingua albanese* (1716). Arumunský vzdělanec z Voskopoje známý pod řeckým jménem Theodoros Kavaliotis je autorem slabikáře Protopeiria (1770), jehož součástí je řecko-arumunsko-albánský slovník. Jeho žák, Daniel Voskopojský sepsal dokonce čtyřjazyčný slovník řecko-arumunsko-bulharsko-albánský. Za další skromný přínos albánské lexikografii může považován slovník Marka Boçariho, vydaný na ostrově Korfu r. 1809, který sice nedosa-

4 Podrobněji viz OSMANI, T. *Udha e shkronjave shqipe*. Tiranë 2008, s. 115–119

5 Podrobněji viz tamtéž, s. 121–126

6 Podrobněji viz tamtéž, s. 208–217

huje výrazných kvalit, ale na druhou stranu má význam pro výzkum zaniklého suliotského nářečí albánštiny. Z okruhu vícejazyčných slovníků stojí za zmínku ještě řecko-anglicko-albánský slovník sestavený Evstratem Vithkuqarim, který byl včleněn do většího díla *Researches in Greece*, vydaného 1814 v Londýně. Zajímavou postavou v řecko-albánských vztazích je řecký spisovatel Ioannis Villasaras, autor netradičně pojaté mluvnice albánštiny a dalšího originálního písma.

Národní obrození

Skromnými počátky začíná ve 40. letech národní obrození.⁷ Za jeho předchůdce, který zčásti formuloval cíle národní emancipace, je považován už zmíněný Naum Veqilharxhi. Albánští národní buditelé museli na dlouhé cestě k vyhlášení samostatné Albánie čelit mnoha problémům, zejména pak konfesní, kulturní a jazykové rozštěpenosti svého národa. Jazykovou roztržičnost v podobě trojí literární tradice, dvojí podoby jazyka a více než čtyř různých abeced bylo nutno nějakým způsobem překlenout.

Díky bouřlivému vývoji indoevropské srovnávací jazykovědy v 19. stol. se o albánštinu začali zajímat jazykovědci v západní Evropě, tudíž k výzkumu na poli filologické albanistiky mohli přispět i zahraniční odborníci jako Johann Georg von Hahn, Gustav Mayer, Auguste Dozon a jiní. Johann Georg von Hahn navštívil Albánii v polovině 19. století a na základě svých výzkumů sepsal opus magnum v pravém slova smyslu, *Albanische Studien* (1854), díky němuž spatřila světlo světa vědecká albanistika. Filolog a folklorista Dhimitri Kamarda vydal 1864 *Saggio di grammatologia comparata sulla lingua albanese* (Esej o srovnávací grammatice albánského jazyka).

Na scénu přicházejí klasičtí představitelé národního obrození. Jeronim de Rada postupně vydává tři italsky psané mluvnice literárního jazyka Arberešů. Konstandin Kristoforidhi (1830–1895) je právem považován za „otce albánštiny“, neboť dokázal organicky navázat soudobý lidový jazyk na předchozí literární tradice. Z iniciativy protestantské misijní společnosti British and Foreign Bible Society přeložil Nový zákon do gegské a následně i do toskické varianty albánštiny. Dále napsal *Albánský slabikář* (Abetari shqip, 1872) a řecky psané práce *Gramatika albánského jazyka* (Grammatiki tis alvanikis glossis, 1882) a *Slovník albánského jazyka* (Lexikon tis alvanikis glossis, 1904). Kristoforidhi provedl první krok směrem ke standardizaci albánštiny. Jako vynikající znalec místních nářečí formuloval názor, že proces standardizace albánštiny by měl vzejít z toskického dialektu, který není tolik vnitřně diferencovaný jako gegský dialekt. Obzvláště jeho *Slovník albánského jazyka* o rozsahu přibližně 12 000 hesel je velice cenný, protože se nesoustředí pouze na jediný dialekt, ale na celoalbánský kontext, a vyhýbá se orientalismům, grecismům, slavismům a výpůjčkám z románských jazyků.

⁷ Podrobněji viz HRADEČNÝ, P. *Dějiny Albánie*. Praha 2008, s. 307–308

Úkolem vytvořit jednotnou národní abecedu byla pověřena Istanbulská komise ustanovená na podzim 1878 z podnětu Výboru na obranu práv albánské národnosti. V podstatě se rozhodovalo mezi čtyřmi koncepcemi. Jani Vreto se jako pravoslavný Tosk zastával alfabety, Pashko Vasa jako katolický Geg se zase přikláněl k latině, muslim Hasan Tahsini prosazoval vlastní abecedu, ale nakonec se komise rozhodla podpořit v mnoha ohledech kompromisní návrh beктаšijského muslima Samiho Frashëriho. Ten založil národní abecedu na fonetickém principu, přičemž za základ vzal latinku a chybějící znaky doplnil z řecké alfabety. Sami Frashëri je zároveň autorem první albánsky psané mluvnice albánštiny, *Shkronjëto e gjuhës shqip*, a v podstatě tvůrcem albánské lingvistické terminologie. Svou mluvnici psal s ohledem na nutnost standardizace albánštiny, o které otevřeně hovořil ve slavném politickém manifestu *Shqipëria ç'ka qenë, çështë dhe ç'do të bëhet?* (Albánie čím byla, čím je a čím bude?). Stejně jako Kristoforidhi spatřoval základ budoucího národního jazyka v toskickém dialektu.

Důležitou úlohu v rámci národního obrození sehrála Společnost pro vydávání albánských tisků (Shoqëria e të shtypurë shkronja shqip) známá také pod označením „Istanbulska společnost“ (Shoqëria e Stambollit). Vznikla r. 1879 v Istanbulu se souhlasem osmanských orgánů a do jejího čela se postavil Sami Frashëri. Měla vydávat knihy, noviny a časopisy a vytvořit albánské školství. Bohužel velmi brzy se tato organizace stala osmanským úřadům trnem v oku a o pouhé dva roky později byla oficiálně zakázána. Její aktivity se proto posléze přesunuly do Bukurešti, tehdy hlavního města již nezávislého Rumunského knížectví, kam se soustředila část albánské inteligence.

Na přelomu 19. a 20. století vyšlo ještě několik dalších mluvnic, většinou psaných cizojazyčně, z nichž za zmínku stojí hlavně ty, které byly postaveny na gegském dialektu. Jedná se o francouzsky psanou gramatiku Pashka Vasy, jejímž hlavním záměrem bylo obeznámit západoevropské jazykovědce s gramatickou strukturou albánštiny. Druhá gegská mluvnice *Gramatika ja folmarja shqiptare* (1901) pochází z pera Dedy Koleciho a je známá též jako „Gramatika e Bashkimit“.

Od Manastirského kongresu k dnešní albánštině

S vypuknutím mladoturecké revoluce v Osmanské říši (1908) se naskytla Albáncům příležitost rozšířit své emancipační úsilí. V řadě albánských center od Elbasanu až po Istanbul začaly vznikat albánské spolky, díky jejichž aktivitám se mělo prohlubovat národní uvědomění a znalost mateřského jazyka. Albánské spolky se přičinily o vznik desítek základních albánských škol. Ještě téhož roku turecké ministerstvo školství vyhovělo albánským požadavkům a zavedlo albánštinu jako povinný předmět na nižším stupni vzdělávání v albánských oblastech.

Důležitým mezníkem ve vývoji spisovné albánštiny se stal tzv. Manastirský kongres⁸, který se konal 14. až 22. listopadu 1908. Do Manastiru se sjelo na padesát předních albánských osobností z jednotlivých albánských klubů a z diaspory (32 s hlasovacím právem⁹), aby projednali řešení vlekého problému s národní abecedou. Funkce předsedy kongresu se zhostil Mithat Frashëri ze soluňského klubu. Přestože v úvahu přicházela i řecká alfabet a arabské písmo, největší šance měly od samého začátku tři varianty latinky: istanbulska abeceda Sami Frashëriho, abeceda literárního sdružení Agimi navržená Ndre Mjedou a abeceda literárního sdružení Bashkimi navržená Prengem Doçim. Toskové nejvíc sympatizovali s tradiční istanbulskou abecedou, zatímco Gegové se vyslovovali pro abecedu Bashkimi. Protože se ani po zdlouhavých rozporuplných jednáních nepodařilo dospět k jednoznačnému závěru, byla ustanovena jedenáctičlenná komise v čele s gegským literátem Gjergjem Fishtou. Komise zvažovala tři možnosti: buď prohlásit za oficiální pouze jednu z nejpoužívanějších abeced, nebo vytvořit jejich kombinaci anebo sestavit zcela novou soustavu znaků, která by se neopírala o žádnou z dříve existujících abeced.¹⁰ Nakonec zvolila kompromisní řešení a za oficiální prohlásila dvě abecedy – tzv. novou (abeceda Bashkimi doplněná o 9 spřežek a dva znaky s diakritickými znaménky) a istanbulskou, obě založené na latince a lišící se pouze ve specificky albánských grafémech. Manastirská jednání možná nedocílila ideálního výsledku, ale znamenala zásadní posun ve standardizaci albánštiny.

Mladoturecké hnutí začalo vůči národnostním menšinám v Osmanské říši uplatňovat agresivní nacionalistickou politiku a upírat jim jejich předchozí práva.¹¹ Radikální albánské spolky byly rozpuštěny, omezena byla činnost tisku a výuka albánštiny na státních školách. Navíc vnášeli mladoturci mezi Albánce další rozkol podněcováním fanatických zastánců arabského písma z řad severoalbánských a kosovských muslimů, kteří kategoricky odmítali přijetí latinky jako jediné oficiální abecedy.

V září 1909 byl svolán národní kongres do středoalbánského města Elbasanu. Na základě tamních jednání byli albánští spisovatelé a novináři vyzváni, aby zásadně používali elbasanské nářečí, srozumitelné jak Toskům, tak Gegům. Dokonce ani narychlo svolaný druhý manastirský kongres v dubnu 1910 nevyřešil všechny otázky kolem albánské abecedy.

Dne 28. listopadu 1912, po dvou letech nepokojů a po I. balkánské válce, byl ve Vloře vyhlášen nezávislý albánský stát, který se dočkal mezinárodního uznání následujícího roku. Albánština tak rázem nabyla statutu úředního jazyka, a proto její úroveň musela vyhovět potřebám administrativy, vědy

8 Manastir je dnešní město Bitola ležící v jihozápadní části Makedonie. Po mladoturecké revoluci tam působil jeden ze tří nerespektovanějších albánských klubů.

9 Seznam delegátů s hlasovacím právem viz OSMANI, T. *Udha e shkronjave shqipe*, Tiranë 2008, s. 512–515

10 OSMANI, T. *Udha e shkronjave shqipe*. Tiranë 2008, s. 520

11 Podrobněji viz HRADEČNÝ, P. *Dějiny Albánie*. Praha 2008, s. 279

a tisku. Krátce po vyhlášení nezávislosti se objevila řada dalších mluvnic různé kvality. Opakovaně byla vydána v rozmezí let 1913–1919 *Mluvnice jazyka albánského* (Gramatika e gjuhës shqipe) od Aleksandra Xhuvaniho.

Během I. světové války se v roce 1916 vydala Albánská literární komise ve Shkodře rozhodnutí, že spisovná albánština bude vycházet z elbasanského nářečí. O čtyři roky později potvrdil rozhodnutí komise i kongres v Lushnji. Tento krok vlastně nedosáhl velké účinnosti, neboť někteří autoři sice respektovali usnesení Albánské literární komise, jiní však dál používali vlastní standard.

Po II. světové válce a nastolení komunistického režimu v Albánii se kodifikace albánštiny ocitla v rukou státu. Protože velká většina komunistických funkcionářů pocházela z jižních, toskických oblastí, získal nakonec v poválečné Albánii převahu toskický dialekt. Na druhou stranu nelze v dnešním spisovném jazyce opomenout pár detailů, kdy se namísto toskické uplatnila gegská forma :

1. V toskickém dialektu ztrácejí na konci slova znělé souhlásky svou znělost, zatímco v gegském dialektu a ve spisovné albánštině zůstává zachována, např. tosk. věnt – geg. vend.

2. V adjektivech odvozených sufixem *-shëm* a v činitelských jménech odvozených sufixem *-s* se objevuje samohlásková skupina *-ue*, jinak charakteristická pro gegský dialekt, např. i besueshëm, i vazhdueshëm, i mrekulleshëm, mësues, vrapues apod.

3. Do spisovného jazyka vešel i malý počet slov, kde není přítomen rotacismus¹², např. ranor, besëtytni

4. Ve spojkách *domethënë* (< do me thënë) a *meqenëse* (< me qenë se) lze vystopovat gegský infinitiv skládající se z předložky „me“ a participia plnovýznamového slovesa.¹³

Z důležitých prací poválečné jazykovědy lze jmenovat *Mluvnici albánského jazyka* (Cipo, K. *Gramatika e gjuhës shqipe*, 1949) a práce Shabana Demiraje. Ústředním pracovištěm albánské lingvistiky se stává Ústav jazykovědy (Institut i Gjuhësisë, od roku 1972 součást Akademie věd Albánské republiky), který vydává *Slovník albánského jazyka* (Fjalor i gjuhës shqipe, 1954), *Pravidla pravopisu albánského jazyka* (Rregullat e drejtshkrimit të gjuhës shqipe, 1948, 1951, 1956, 1967), *Pravidla ortoepické výslovnosti* (Rregullat e drejtshqiptimit), *Pravidla interpunkce* (Rregullat e pikësimit).

V roce 1968 se příštinská Jazykovědná rada zavazuje, že pravidla pravopisu vytvořená v Albánii budou dodržována i v Kosovu, kde se albánská jazykověda vyvíjí poněkud izolovaně.

Roku 1972 byl pak do Tirany svolán Pravopisný sjezd (Kongresi ortografik), který bývá také podle místa konání označován jako Tiranský sjezd.

12 Rotacismus v albánštině představuje změnu intervokálního „n“ v „r“, která proběhla pouze v toskickém dialektu.

13 Toskický dialekt infinitiv nezná a používá místo něj tvary konjunktivu nebo participiální konstrukci.

Tohoto setkání se účastnili delegáti nejen z Albánie, ale i z Kosova a Černé Hory, především jazykovědci, ale i literáti a učitelé albánštiny. Předsedal mu Eqrem Çabej, celosvětově uznávaná osobnost albánské lingvistiky. Usnesení Pravopisného sjezdu signovali např. tehdejší ministr školství a kultury Thoma Deliana, ředitel Ústavu jazykovědy a literatury tiránské univerzity Androkli Kostallari, děkan filozofické fakulty univerzity v Prištině Idriz Ajeti, předseda Svazu spisovatelů a umělců Dhimitër Shuteriqi, ředitel Albanologického institutu v Prištině Rexhep Qosja, Shaban Demiraj, Jorgji Gjinari, Ali Dhrimo, Bahri Beci, Ferdinand Leka, mezinárodně uznávaný spisovatel Ismail Kadare a mnoho dalších¹⁴. Opatření přijatá na sjezdu s konečnou platností sjednotila pravopis ve sporných bodech. Při vytváření pravidel pravopisu byl kladen důraz především na jednoduchost a srozumitelnost, přičemž za směrodatné bylo přijato fonetické hledisko, zatímco morfologické hledisko se uplatnilo pouze v omezené míře.

V návaznosti na Pravopisný sjezd vydává Ústav jazykovědy několik důležitých kodifikačních příruček: *Pravopis albánského jazyka* (Drejtshkrimi i gjuhës shqipe, 1973), *Pravopisný slovník albánského jazyka* (Fjalori drejtshkrimor i gjuhës shqipe, 1976), *Slovník současného albánského jazyka* (Fjalori i gjuhës së sotme shqipe, 1980) a konečně *Slovník současné albánštiny* (Fjalori i shqipes së sotme, 1984, reprint 2002). Později se dočkala vydání dvousvazková *Mluvnice albánského jazyka* (Gramatika e gjuhës shqipe, I. díl 1995, II. díl 1997, reprint 2002).

Pravopisným sjezdem a následným vydáním kodifikačních příruček se fakticky završil proces standardizace albánštiny, i když patrné rozdíly v používání spisovného jazyka existují mezi toskickými a gegskými mluvčími dodnes. Pomineme-li fakt, že gegští mluvčí se často provinují proti ortoepickým zásadám, je možno tu a tam zaslechnout hlasy volající alespoň po zrovnoprávnění určitých „gegismů“ s dosavadními toskickými podobami. S pádem totalitního režimu se uvolnil i prostor pro reminiscence Gegů, a proto patří standardizace albánštiny i více než třicet let po Pravopisném sjezdu mezi aktuální témata albanistických konferencí.

LITERATURA:

ANDROKLI, K. et al. *Drejtshkrimi i gjuhës shqipe*. Akademia e Shkencave e RPSH, Tiranë 1973.

DEMIRAJ, Sh. *Gjuha shqipe dhe historia e saj*. Shtëpia Botuese e Librit Universitar, Tiranë 1988.

ELSIE, R. *Letërsia shqipe. Një histori e shkurtër*. Skanderbeg books, Tiranë 2006. ISBN 99943-85-04-6

OSMANI, T. *Udha e shkronjave shqipe*. Akademia e Shkencave e Republikës së Shqipërisë, Tiranë 2008. ISBN 978-99956-10-16-6

¹⁴ Celá rezoluce Pravopisného sjezdu včetně seznamu signatářů je obsažena v *Rregullat e Drejtshkrimit*, Tiranë 1973.

Alfabět Škíp.

A B D Δ Θ E E F G Ġ H I K K̄ L L̄ M N N̄ O P R R̄ S Š T U Ů V Y Z Ž
 a b d δ θ e e f g ġ h i k k̄ l l̄ m n n̄ o p r r̄ s š t u ů v y z ž

A B A Δ E K Φ Γ Γ̄ I K K̄ Δ Δ̄ M N N̄ O Π P P̄ Σ Š T Ÿ Ю Б Ъ Э Ж
 A B A Δ E K Φ Γ Γ̄ I K K̄ Δ Δ̄ M N N̄ O Π P P̄ Σ Š T Ÿ Ю Б Ъ Э Ж

A B D Δ Θ E E Φ Γ Ġ I K K̄ Δ Δ̄ M N N̄ O Π P P̄ Σ Š T Ÿ Y B J Z Ž
 A B D Δ Θ E E Φ Γ Ġ I K K̄ Δ Δ̄ M N N̄ O Π P P̄ Σ Š T Ÿ Y B J Z Ž

α β δ δ θ ε ε φ γ ŷ ι κ λ λ̄ μ ν ŷ ο π ρ ρ̄ σ σ̄ τ ς υ β j ζ ζ̄
 α β δ δ θ ε ε φ γ ŷ ι κ λ λ̄ μ ν ŷ ο π ρ ρ̄ σ σ̄ τ ς υ β j ζ ζ̄

a b d e f gh g h i k ch λ gl m n gn o p r rr s sc t u v j italiano. ε j francese.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100